

Overweging Paasmorgen

Dominicuskerk Oog in Al – 1 april 2018

gelezen: Handelingen 10, 34a.37-43
1 Korintiërs 5,6b-8; Johannes 20,1-18

1.

Alle grenzen zijn doorlaatbaar geworden. Dat is, terwijl in onze wereld overal nieuwe grenzen worden opgetrokken, hekken van angst worden gebouwd, muren van uitsluiting worden opgericht, dat is de boodschap als wordt verteld hoe Maria Magdalena ziet dat de steen van het graf was weggerold. Zelfs de grens tussen leven en dood is niet onaantastbaar. Nu moeten bij Jezus meer vaste scheidslijnen het ontgelden. Die tussen dienaar en heerser bijvoorbeeld: wie groot wil worden moet dienaar zijn, zegt Jezus, en wie de eerste wil zijn moet slaaf van allen worden (Mc. 10,43-44; vgl. Mt. 23,11; Lc. 22,26). De scheidslijn tussen Joden en heidenen, de scheidslijn tussen volk en leiders, tussen armen en rijken, tussen mannen en vrouwen, tussen hen die iets te bieden hebben en hen die afhankelijk zijn van wat ze krijgen. Het is niet alsof deze grenzen niet zouden bestaan, zoals de NS doet alsof er geen 'dames en heren' meer zijn en alleen nog 'reizigers', of zoals onze samenleving beweert het niet gaat om je herkomst maar om je toekomst en dat je de kansen die je krijgt benut – ja, tot je een achternaam hebt, of een uiterlijk, of een godsdienst waarvan men meent dat deze een veilige en welvarende toekomst in de weg staat. Totdat je langdurig ziek bent, of arm, of op een andere manier zichtbaar maakt dat de dood midden in het leven is en wij ons daar nooit tegen kunnen beveilig.

Jezus ontkent de grenzen niet, Hij doorbreekt ze. Zelfs de grens tussen leven en dood trapt Hij stuk: zie de verrijzenisicoon die hier vooraan staat en die ook op u liturgieboekje staat afgebeeld. Op iconen lijkt Jezus meestal nogal afstandelijk: goddelijke zelfgenoegzaam en met zijn blik eerbied en ontzag afdwingend bij degene voor de icoon. Maar op de verrijzenisicoon is Jezus een mannetjesputter, bijna een superheld zoals die voorkomen in strips en videogames. Hij laat niet zich tegenhouden door de deuren van het dodenrijk en trapt ze aan splinters: niet om aan de dood te kunnen ontsnappen, niet om de dood achter zich te laten en zich ervan te bevrijden, maar om in het dodenrijk binnen te kunnen komen.

Zeker, het leven staat uit de dood op, dat zien wij elke dag, elk seizoen, elk jaar. Het leven is een cyclus van groeien en bloeien, vergaan en weer ontkiemen, van nieuw leven en van afsterven om ruimte te maken voor nieuw leven, van optimisme en pessimisme: u hebt waarschijnlijk ook op het nieuws gehoord dat wij Nederlanders volgens het Sociaal Cultureel Planbureau weer meer vertrouwen hebben, na een periode van wantrouwen en onzekerheid en bezorgdheid om de toekomst. Dat is mooi, maar het is geen Pasen. Het geheim van Pasen is dat het leven de dood binnengaat zonder te sterven, dat het licht in de duisternis schijnt zonder dat de duisternis het licht overmeestert (vgl. Joh. 1,5). Zodat de duisternis zelf verlicht wordt, de dood een plaats wordt van leven.

Wat op de verrijzenisicoon wordt afgebeeld heet in de geloofsbelijdenis 'nederdaling ter helle'. Jezus bevrijdt al degenen die vergeefs geleefd hebben en godverlaten gestorven zijn – waarvan geloofd werd dat hun leven vergeefs was en hun sterven godverlaten, die dat zelf geloofden en ervoeren. De God waar de Gezalfde Jezus het beeld van is, is de God van het leven en wil niet zonder hen zijn. Zijn liefde geeft ze hun waardigheid terug, hun leven zijn betekenis en zo schijnt tot in de duisternis van hun dood het licht van het leven. In God kent de geschiedenis eenvoudigweg geen afval.

2.

In de evangeliën van Matteüs, Marcus en Lucas wordt het alle grenzen doorbrekende aspect van Jezus' dood verbeeld in het scheuren van het voorhangsel van de tempel (Mt. 27.51; Mc. 15,38; Lc. 23,45). Daarmee is de scheiding doorbroken tussen het heilige en het profane, tussen de tempel, waar Gods presentie woont en gevierd wordt, en de rest van de wereld, waar vooral Gods afwezigheid zou heersen. Het evangelie van Johannes verbeeldt deze zelfde doorbraak als wordt verteld hoe Jezus sterft op het kruis. 'Hij boog het hoofd', staat er dan, 'en Hij gaf de Geest' (Joh. 19,30). Zo beademde Hij de wereld en ligt de goddelijke levensadem die Jezus bezielde en begeesterde over de aarde die – dat maakt de dood van Jezus in al zijn verschrikking nog eens duidelijk – steeds opnieuw 'woest en leeg' blijkt, gevangen in gewelddadige chaos, meer een plaats van dood en duister dan van leven en van licht. Maar wat het Bijbelboek Genesis ons al verzekert, is nu met nieuwe kracht en intensiteit waar: Gods levensgevende Geest zweeft over de wateren van de chaos, zodat Gods licht over de duisternis en de dood opgaat (vgl. Gen. 1,2-3).

Er komt een tijd en die er al, zo had Jezus tijdens zijn leven gezegd tegen de Samaritaanse vrouw met wie Hij bij de Jacobsput bij Sichar aan de praat raakte – daarmee twee grenzen tegelijk doorbrekend, die tussen Joden en Samaritanen en die tussen mannen en vrouwen – 'er komt een uur en het is er al dat de ware aanbidders de Vader zullen aanbidden in Geest en waarheid' (Joh. 4,23). Waar wij ook zijn en wat er ook gebeurt, hoe donker en godverlaten het in onze wereld en in ons leven ook maar mag zijn, we kunnen leven in de Geest van God die over de aarde licht, in de adem die Jezus over de geschiedenis uitblaast, drinkend uit de bron van levend water die Hij in ons aanboort: de bron van verlangen naar wat goed is en waar, de bron van vertrouwen dat goed en waar de grondslag zijn van ons bestaan, de bron van betrokkenheid bij wat ons leven geeft en ons in leven houdt. Dit is, zo verzekert Jezus, een blijvende bron van eeuwig en onvergankelijk leven (vgl. Joh. 4,15).

Zo kunnen wij afzien van de drang onszelf te verdedigen, onszelf te handhaven in wat we denken dat we zijn en moeten zijn, en zo kunnen wij voorkomen dat wij deel worden van de machtspeletjes en trucjes, van het slim gebruik maken van anderen, van de fixatie op het handhaven van wat we menen nodig te hebben en op wat we geloven dat ons recht is. Die doortrekken volgens de apostel Paulus het leven in onze wereld zoals zuurdesem brood doortrekt, maar het is mogelijk geworden ongezuurde brood te zijn dat voeding is voor een nieuwe levensvorm (vgl. 1 Kor. 5,6-8). We zullen hierbij als graankorrels in de aarde vallen en sterven (vgl. Joh. 12,24), want wie leeft in het spoor van Jezus zal de weg moeten bewandelen die Hij bewandeld heeft (vgl. 1 Joh. 2,6). Maar wij zullen vruchtbaar zijn, leven geven zoals Hij leven geeft en zo nieuw leven krijgen in God zijn Vader (vgl. Joh. 12,25), zoals wij vandaag vieren dat Hij in God zijn Vader nieuw leven krijgt.

3.

Maar dat nieuwe leven is en blijft nog verborgen, zoals graan in de aarde verborgen is. Het lege graf, dat in de Paasevangeliën zo centraal staat, is een uiterst dubbelzinnig teken. Zelfs daar is Jezus niet meer en zelfs zijn lichaam dat tijdens zijn leven de drager was van een goddelijk licht en door goddelijke adem werd begeesterd, zelfs dat lichaam is verdwenen. Waar in de andere evangeliën engelen uitleggen dat het lege graf zichtbaar maakt dat de gestorven Jezus niet bij de doden hoort, maar leeft, daar blijft het bij Johannes in eerste instantie akelig stil. Alleen het merkwaardig zorgvuldig opgevouwen linnengoed, waarin Jezus gewikkeld was 'zoals bij een Joodse begrafenis gebruikelijke was' (Joh. 19,40), suggereert dat Hij ze bewust heeft afgelegd. Het is alsof Hij het aardse bestaan, dat in allerlei opzichten een bestaan ten dode is, definitief verlaten heeft. Alsof God in hem nog een keer heeft willen proberen zijn koninkrijk te vestigen van liefde en waarheid, van brood en wijn in overvloed, maar zich nu definitief en teleurgesteld heeft teruggetrokken. 'Ach, wat is

waarheid', had het geklonken (Joh. 18,38), en: 'Wij hebben geen koning dan de keizer' (Joh. 19,15). Het is even alsof Hij gezegd heeft: 'dan niet', en ons en onze wereld aan onszelf overlaat.

En je zou kunnen denken dat Maria Magdalena, van wie verteld wordt dat zij bij het graf stond te huilen, hem met haar verdriet en haar verlangen op andere gedachten heeft gebracht. Zij is het die in het graf de twee engelen ziet zitten die het teken zijn van goddelijke aanwezigheid, en die Jezus ziet en hoort, al duurt het even voor het tot haar doordringt dat het Jezus is. Maar Hij is het, Hij spreekt met haar en Hij zendt haar naar degenen die Hij niet langer dienaren of zelfs vrienden noemt, maar zusters en broeders, om te zeggen wat zij gezien en gehoord heeft. Opnieuw een grens doorbroken: een vrouw als kroongetuige – ongehoord! Maar dan is het op het eerste gehoor toch weer een vreemde boodschap die Maria te verkondigen krijgt: 'Ik stijg op naar mijn Vader en uw Vader, naar mijn God en uw God', zegt Jezus. Alsof Hij aankondigt nu toch echt definitief te vertrekken, en Maria wordt aangemaand hem daarbij niet vast te houden (Joh. 20,17).

Het gaat echter om iets heel anders. God troont op de zangen van zijn volk, zo heet het in Psalm 22 (vers 4), dezelfde psalm die zo dramatisch begint met 'mijn God, mijn God, waarom hebt Jij mij in de steek gelaten' (vers 2). Dood en verdriet maken dat die lofzang verstomt: 'Mijn tong kleeft aan mijn gehemelte vast', zegt de psalmdichter, ik lig 'in het stof van de dood' (vers 16). Maar het lot wordt ten goede gekeerd en niet alleen Gods uitverkoren volk, alle 'stammen van de volken' zingen Gods lof tot aan 'de einden der aarde' en zij roepen God uit tot hun koning (vers 28). Sterker nog: 'Zelfs die in de aarde slapen buigen voor hem en die in het stof neerliggen knielen voor hem' (vers 30). Zo stijgt Jezus op naar zijn Vader en onze Vader, naar zijn God en onze God: door te tronen op het lied van liefde en waarheid dat de hele kosmos omspannt, de levenden en de doden, het leven en de dood doordringt. Dit lied moet en zal voluit gezongen worden, deze troon zal en moet worden opgericht en daartoe worden alles en allen via Maria van Magdala toegerust en uitgezonden.

Wij dus ook. Met alle gekruk die het aankleeft, met alle pijn die het vergezelt, met alle ondergang en dood die ons ten deel vallen, is ons leven goddelijk leven, waarachtig leven, onvergankelijk leven, eeuwig leven. Als dat onze lofzang niet waard is, wat dan wel?! – Alleluia!

Erik Borgman